

Relația Biserică-Stat în Muntenegru din prisma noului proiect de lege a cultelor

Emanuel TĂVALĂ ¹

Summary:

In the year of 2007, Montenegro adopted a new **Constitution**, which in the Article 14 regulates the separation of the religious communities from the state and stipulates that they are equal and free in performing religious rites and religious affairs. Article 46 of the Constitution regulates the right to the freedom of religion, in the manner that is not completely aligned with the Article 9 of **the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms**. Montenegro is one of the former Yugoslav Republics, where the **Law on Legal Status of Religious Communities** as of 1977, from the Communist period, is still in force and it is anachronistic. There is a great struggle now to bring in force a new law on religious denominations which to be in accordance with all the standards nowadays.

Keywords:

religious freedom, denominations, church-state relations, european models

Muntenegru este una dintre fostele republici ce au aparținut Iugoslaviei de odinioară, unde se dorește adoptarea unei noi legi a cultelor. Acest lucru, ca peste tot de altfel, nu este deloc ușor, având în vedere că proiectul legii este elaborat din 2015 și încă nu s-a ajuns la o formă cât mai apropiată de final. Totodată, lucrurile se complică atunci când factorii geo-politici ajung să joace un rol mult mai puternic decât ar trebui și atunci când dialogul dintre părțile implicate în procesul de legiferare, precum și între viitorii subiecți ai legii este aproape inexistent. În cele ce urmează vom prezenta doar câteva (puține) aspecte legate de unele prevederi ale proiectului propus spre adoptare de către autorități, toate acestea din perspectiva problemelor cu care legiuitorul s-a

¹ Dr. Emanuel Tăvală, Lector la Facultatea de Drept din cadrul Universității „Lucian Blaga”, Sibiu, emmanuel.tavala@ulbsibiu.ro.

confruntat când România a fost și ea în postura de a adopta o nouă lege în acest domeniu.

Potrivit art. 3, para. 1 din proiectul de lege, „cetățenii” aceleiași religii au dreptul să își exprime credința prin înființarea „comunităților religioase”, în timp ce conform art. 15 din Proiectul de Lege, o comunitate religioasă poate fi înregistrată dacă are cel puțin 50 de credincioși adulți care sunt cetățeni ai Muntenegrului și au reședința permanentă în Muntenegru. Dispozițiile actuale ale Proiectului de Lege garantează acest drept numai „cetățenilor”, adică cetățeni adulți, în timp ce toate persoanele din Muntenegru care nu au cetățenia muntegrecă sunt excluse în mod discriminatoriu de la exercitarea libertății de religie într-o comunitate, care ar fi realizată prin înființarea unei organizații religioase.

Această prevedere este în contradicție directă cu art. 2 din **Pactul internațional privind drepturile civile și politice**, la care Muntenegru este parte, în care se prevede că „se angajează să respecte și să garanteze tuturor indivizilor care se găsesc pe teritoriul lor și țin de competența lor drepturile recunoscute în prezentul pact, fără nici o deosebire, în special de rasa, culoare, sex, limba, religie, opinie politică sau orice alta opinie, origine națională sau socială, avere, naștere sau întemeiată pe orice alta împrejurare”, iar unul dintre drepturi este libertatea religioasă. Dispoziția propusă este în contradicție cu art. 9, paragraful 1 din **Convenția europeană pentru apărarea Drepturilor Omului și a Libertăților Fundamentale**, care prevede că „oricine are dreptul la libertatea de gândire, conștiință și religie”. **Curtea Europeană a Drepturilor Omului** consideră în practică că legislația nu poate împiedica ca fondatorii comunităților religioase să fie străini, și în **Ghidul comun al Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept și OSCE/BIDD** privind Personalitatea juridică a comunităților religioase se subliniază în mod clar faptul că: „Din moment ce libertatea de religie sau de credință este un drept care nu se limitează la cetățeni, legislația nu ar trebui să refuze accesul la statutul de personalitate juridică a comunităților religioase sau de credință pe motiv că unii dintre membrii fondatori ai comunității în cauză sunt străini sau ne-cetățeni”.

O cerință potrivit căreia o comunitate religioasă poate fi înființată numai de cetățeni cu reședința permanentă în Muntenegru ar putea fi considerată discriminare. Acestea, din păcate, nu sunt singurele exemple de distincții discriminatorii pe care le conține Proiectul de Lege. Dispoziția menționată care restricționează dreptul străinilor de a fi fondatorii unei comunități religioase nu se referă direct la Mitropolia și Eparhiile din Muntenegru care au continuitate de secole de existență.

Paragraful 2 al Proiectului de Lege conține o definiție a „comunităților religioase”. *Prima facie*, definiția termenului „comunitate religioasă”, nu poate fi argumentată doar în contextul revendicărilor privind existența unei structuri, organe și reguli interne ale comunității. Cu toate acestea, aruncând o privire mai aprofundată asupra acestor prevederi ale Proiectului de Lege, se poate observa că el stipulează că

comunitatea este stabilită „pentru exprimarea publică și privată a religiei, pentru îndeplinirea ceremoniilor religioase și a activităților religioase”, ceea ce înseamnă că activitățile sociale și caritabile sunt excluse din obiectivele activităților organizațiilor religioase, ceea ce este absolut inacceptabil.

Pericolul autonomiei cultelor religioase

În câteva dintre dispozițiile sale, Proiectul Legii privind libertatea religioasă conține soluții care subminează grav autonomia bisericilor și a comunităților religioase și creează temeiul juridic pentru intervenția arbitrară a statului în afacerile lor interne.

În structura proiectului de lege, prima prevedere de acest tip este cuprinsă în art. 4, par. 3 din Proiect. Deși articolul 2, alineatul (2) al aceluiași articol prevede ca comunitățile religioase să decidă în mod independent asupra numirii și competențelor funcționarilor religioși și ale altor lucrători religioși, în par. 3 al aceluiași articol din Proiectul de Lege, el se abate de la decizia autonomă privind numirile, de vreme ce prevede că, înainte de numirea sau publicarea numirii celor mai înalți demnitari religioși, o comunitate religioasă va notifica confidențial Guvernului Muntenegrului despre acest lucru. Soluția menționată nu numai că impune obligații nerezonabile și nejustificate bisericilor și comunităților religioase care, în loc să-și desfășoare activitățile religioase și alte activități umanitare și sociale, ar trebui să devină informatori pentru guvern, dar implică și faptul că, fără notificarea confidențială a Guvernului, nu se poate face o numire! O astfel de dispoziție subminează Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, întrucât Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reiterat în mai multe decizii, *inter alia*, că „statele ar trebui să respecte obligațiile care le revin prin asigurarea faptului că legea națională lasă comunității religioase sau de credință să decidă ea însăși asupra conducerii”.²

O cerință similară în acest sens este subliniată de **Orientările comune ale Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept și de OSCE/BIDDO privind personalitatea juridică a comunităților religioase**.³

² ECtHR 22 ianuarie 2009, *Cazul Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Bulgare (Mitropolitul Inokentiy) și alții v. Bulgaria*, Aplicația nr. 412/03 și 35677/0, par. 118-121; vezi ECtHR 14 martie 2003, *Serif v. Grecia*, Aplicația nr. 38178/97, par. 49, 52 și 53; ECtHR 26 octombrie 2000, *Hasan și Chaush v Bulgaria*, Aplicația no. 30985/96, par. 62 și 78; ECtHR 13 decembrie 2001, *Mitropolia Basarabiei v. Moldova*, Aplicația nr. 45701/99, par. 118 și 123; și ECtHR 16 decembrie 2004, *Sfântul Sinod Suprem al Comunității Musulmane*, Aplicația nr. 39023/97, par. 96.

³ Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) și Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/ODHIR) Orientări comune privind personalitatea juridică a comunităților religioase sau de credință adoptate de Comisia de la Veneția în cea de-a 99-a sesiune plenară (Veneția, 13-14 iunie 2014), par. 31.

Liniile directoare pentru evaluarea legislației referitoare la religie sau credință prevăd că, cu o astfel de legislație, „*intervenția în probleme religioase interne prin [...] impunerea unei evaluări birocratice sau a unor restricții cu privire la numirile religioase [...] nu ar trebui să fie permisă*”.⁴

O subminare extrem de gravă a autonomiei bisericilor și comunităților religioase poate fi văzută în prevederile art. 11 din Proiect. Conform par. 1 din acest articol, configurația teritorială a unei comunități religioase care este înregistrată și operează în Muntenegru nu se poate extinde în afara Muntenegrului, în timp ce la alineatul 2 se prevede că sediul unei comunități religioase care este înregistrată și operează în Muntenegru trebuie să fie localizat în Muntenegru. Dispozițiile menționate ar submina dreptul bisericilor și comunităților religioase la propriile reguli interne care reglementează structura și organizarea lor, care se află în centrul autonomiei lor.

În plus, aceste dispoziții nu sunt conforme cu concluziile **Raportului special al ONU privind libertatea religioasă sau convingerile**, potrivit căruia „*înregistrarea nu trebuie să depindă de exigențe formale extinse în ceea ce privește [...] revizuirea structurii comunității [...]*”⁵, care a fost acceptată de Orientările comune ale Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept și de OSCE/BIDDO privind personalitatea juridică a comunităților religioase.⁶

Curtea Europeană a Drepturilor Omului este de părere că dobândirea personalității juridice a organizațiilor religioase nu poate fi negată pe motiv că sediul lor este situat în străinătate,⁷ care este acceptat și de Orientările comune ale Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept și de OSCE/BIDDO privind personalitatea juridică a comunităților religioase.⁸

⁴ Ghidul de revizuire a legislației privind religia sau credința, elaborat de Grupul consultativ al experților OSCE/ ODIHR privind libertatea de religie sau credință, în consultare cu Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) adoptat de Comisia de la Veneția în cea de-a 59-a sesiune plenară (Veneția, 18-19 iunie 2004), par.F.it.1. p.17

⁵ *Raportul raportorului special privind libertatea religioasă sau convingerile*, Heiner Bielefeldt, UN Doc. A/HRC/19/60, par. 56.

⁶ Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) și Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/ODHIR) Orientări comune privind personalitatea juridică a comunităților religioase sau de credință adoptate de Comisia de la Veneția în cea de-a 99-a sesiune plenară (Veneția, 13-14 iunie 2014), par. 31.

⁷ ECtHR 5 octombrie 2006, *Filiala Moscova a Armatei de Salvare v. Rusia*, Aplicația nr. 72881/01, par. 83-85.

⁸ Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) și Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/ODHIR) Orientări comune privind personalitatea juridică a comunităților religioase sau de credință adoptate de Comisia de la Veneția în cea de-a 99-a sesiune plenară (Veneția, 13-14 iunie 2014), par. 29.

Ghidul de revizuire a legislației referitoare la religie sau credință prevede că „*intervenția în afacerile religioase interne prin angajarea în revizuirea substanțială a structurilor ecleziastice [...] nu ar trebui permisă [...]*”⁹ de o astfel de legislație. Dacă proiectul de lege ar fi adoptat cu prevederile art. 11 din prezentul text, acest lucru nu ar fi în conformitate cu art. 6 din Declarația ONU privind eliminarea tuturor formelor de intoleranță și discriminare bazată pe religie și credință din 1981, care prevede că „*dreptul la libertatea de gândire, conștiință, religie sau convingeri include libertatea [...] de a stabili și de a menține comunicarea cu indivizii și comunitățile în materie de religie și credință [...] la nivel internațional*”.

Este important de subliniat că adoptarea prevederilor menționate ar însemna restricționarea nejustificată a drepturilor prevăzute la art. 17, alin. 1 din Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale a CoE – „*dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a stabili și menține contacte libere și pașnice de-a lungul frontierelor cu persoane care se află în mod legal în alte state, în special acelea cu care împărtășesc o [...] identitate religioasă*”, precum și alin. 8 din **Recomandările Bolzano privind minoritățile naționale în relațiile interstatale**.¹⁰

Proiectul de lege conține, de asemenea, alte prevederi care pot submina autonomia bisericilor și a comunităților religioase, în special în contextul înregistrării acestora, iar acestea vor fi analizate în secțiunile de mai jos.

Înregistrarea comunităților religioase

Proiectul de lege prevede că organizațiile religioase sau unitățile organizatorice ale comunităților religioase dobândesc personalitate juridică prin înscrierea în Registrul comunităților religioase. Modul în care procesul este reglementat de prevederile Proiectului de Lege sugerează totuși că autoritățile competente dispun de o largă marjă de apreciere în evaluarea și aprobarea înregistrării și că, în acest proces, sunt stipulate cerințe foarte dificile pentru biserici și comunitățile religioase, ceea ce le subminează și autonomia. Astfel, prevederile proiectului nu corespund standardelor cuprinse în Ghidul de revizuire a legislației referitoare la religie sau convingeri, conform căruia „*dispozițiile care acordă discreție guvernamentală excesivă în acordarea aprobărilor nu ar trebui să fie permise [...]*”¹¹, nici nu sunt conforme cu

⁹ Ghidul de revizuire a legislației privind religia sau credința, elaborat de Grupul consultativ al experților OSCE/ ODIHR privind libertatea de religie sau credință, în consultare cu Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) adoptată de Comisia de la Veneția în cea de-a 59-a sesiune plenară (Veneția, 18-19 iunie 2004), par.F.it.1. p.17.

¹⁰ OSCE HCNM, Recomandările Bolzano privind minoritățile naționale în relațiile interstatale, iunie 2008, par. 8.

¹¹ Ghidul de revizuire a legislației privind religia sau credința, elaborat de Grupul consultativ al experților OSCE/ ODIHR privind libertatea de religie sau credință, în consultare

Orientările comune ale Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept și OSCE/BIDDO privind personalitatea juridică a comunităților religioase, conform cărora „*orice procedură care oferă comunităților religioase sau de credință accesul la statutul personalității juridice nu ar trebui să impună cerințe împovărătoare*”¹².

În exemplele care urmează se va arăta în ce mod și în ce măsură anumite prevederi se abat de la standardele menționate și subminează în continuare autonomia bisericilor și a comunităților religioase.

Decizia privind înființarea și re-înregistrarea bisericilor și a comunităților religioase

Proiectul de lege conține, de asemenea, în art. 16 o clauză prin care comunitatea religioasă, împreună cu cererea de înregistrare, va depune și o hotărâre privind înființarea acesteia. Având în vedere că o comunitate religioasă, conform art. 14 din Proiectul de Lege, dobândește personalitate juridică prin înscrierea în Registru, rezultă că bisericile și comunitățile religioase vor trebui din nou să ia o decizie privind înființarea, ducând la o întrerupere a continuității personalității sale juridice, pe care o vor putea recâștiga după înregistrare. O astfel de soluție este, în primul rând, umilitoare, ținând cont de continuitatea secolelor de personalitate juridică și de activitate pe care o au bisericile și comunitățile religioase din Muntenegru, dar este și din punct de vedere juridic nesustenabilă, deoarece reprezintă o subminare gravă a securității juridice și deschide numărul de dileme legate de proprietatea pe care bisericile și comunitățile religioase le dețin deja în conformitate cu legislația Muntenegrului și care privesc aspecte juridice deja încheiate. Întrucât cererea trebuie să includă și o nouă decizie privind stabilirea, este clar că și aceste biserici și comunitățile religioase trebuie să fie înființate din nou! În acest fel, dispozițiile tranzitorii nu garantează drepturile bisericilor și comunităților religioase existente, ceea ce este o cerință stipulată în multe documente internaționale.¹³

cu Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) adoptată de Comisia de la Veneția în cea de-a 59-a sesiune plenară (Veneția, 18-19 Iunie 2004), par.F.it.1. p. 17.

¹² Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) și Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/ODHIR) Orientări comune privind personalitatea juridică a comunităților religioase sau de credință adoptate de Comisia de la Veneția în cea de-a 99-a sesiune plenară (Veneția, 13-14 Iunie 2014), par. 25.

¹³ Ghidul de revizuire a legislației privind religia sau credința, elaborat de Grupul consultativ al experților OSCE/ ODIHR privind libertatea de religie sau credință, în consultare cu Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) adoptată de Comisia de la Veneția în cea de-a 59-a sesiune plenară (Veneția, 18-19 iunie 2004), par.F.it.1. p.17; Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) și Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/ODHIR) Orientări comune

Având în vedere exemplele date de subminare a autonomiei bisericilor și a comunităților religioase, care sunt furnizate de proiectul de lege, suntem de părere că statul nu a demonstrat motive obiective care să justifice modificarea legislației existente, nici nu este indicat că noua legislație nu afectează libertatea religioasă. Dispoziția propusă ar periclita în mod serios drepturile și interesele legitime existente ale bisericilor și comunităților religioase cu o personalitate juridică dobândită anterior, ceea ce este intenția elaboratorilor Legii, așa cum este exprimată în alte articole.

O astfel de concluzie nu poate fi respinsă nici prin prevederile art. 17 din Proiectul de Lege potrivit căruia partea organizatorică a comunității religioase care operează în Muntenegru, ale căror sedii sunt situate în străinătate și care până în prezent nu au fost înregistrate la autoritățile competente din Muntenegru, împreună cu cererea din art. 16 atașază, de asemenea, decizia autorității competente privind respectiva comunitate religioasă, pentru înregistrare. Dimpotrivă, această dispoziție dă naștere unor preocupări suplimentare și subminează în continuare autonomia bisericilor și a comunităților religioase. Interpretarea acestei dispoziții conduce la concluzia că ar fi discutabil dacă unitățile organizatorice ale Bisericii Ortodoxe Sârbe și ale Bisericii Romano-Catolice, care există în Muntenegru, ar putea fi înregistrate în vreun fel de vreme ce art. 14 din Proiectul de Lege prevede că sediul trebuie să fie în Muntenegru. Acestea ar fi obligate să prezinte decizia privind re-înființarea lor, care, potrivit art. 16, trebuie prezentată odată cu cererea, și să prezinte „decizia înregistrării” de la autoritatea competentă a întregii Biserici.

Interzicerea activităților

Proiectul de Lege privind libertatea religioasă conține prevederi care interzic activitățile comunităților religioase (art. 21). Proiectul de Lege nu prevede sancțiuni mai puțin stricte, ci se referă exclusiv la interzicerea activităților comunităților religioase și, prin urmare, atunci când este considerat în principiu, nu este în concordanță cu **Orientările comune ale Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept și OSCE/BIDD** privind personalitatea juridică a comunităților religioase, care prevăd o astfel de sancțiune, „*având în vedere consecințele pe scară largă și semnificative pe care le va avea retragerea statutului de personalitate juridică unei organizații religioase sau de credință asupra statutului, finanțării și activităților sale, orice decizie de a face acest lucru ar trebui să fie o ultimă soluție*”¹⁴.

privind personalitatea juridică a comunităților religioase sau de credință adoptate de Comisia de la Veneția în cea de-a 99-a sesiune plenară (Veneția, 13-14 iunie 2014), par. 36; *Raportul raportorului special privind libertatea religioasă sau convingerile, Heiner Bielefeldt*, UN Doc.A/HRC/19/60, par. 57.

¹⁴ Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) și Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/ODHIR) Orientări comune

În prevederile menționate ale Proiectului de Lege se atrage atenția în mod deosebit asupra părții care prevede că o comunitate religioasă este interzisă dacă încurajează nu numai discriminarea națională și religioasă, ci și *alte forme de discriminare*, precum și dacă sporește nu numai violența națională și religioasă, ci și *alte forme de ură*. De vreme ce este discutabil dacă o organizație religioasă, în a-și declara învățăturile religioase și opiniile sale cu privire la anumite aspecte (de exemplu, opiniile sale despre căsătorie sau despre populația homosexuală), comite discriminare și, ținând seama de faptul că conceptul de alte forme de ură este foarte larg și destul de vag, se poate considera, în general, că principiul proporționalității și subsidiarității este subminat în limitarea libertății religioase. Art. 9, par. 2 din Convenția europeană prevede că libertatea religioasă poate fi supusă numai limitărilor prevăzute de lege și sunt necesare într-o societate democratică, în interesul siguranței publice, al protecției ordinii publice, al sănătății sau al moralei, sau în protecția drepturilor și libertăților celorlalți. Cerința ca prescripția să fie prevăzută de lege presupune că dispoziția legală care stipulează această restricție trebuie să fie suficient de receptivă și previzibilă, ceea ce presupune ca aceasta să fie formulată cu suficientă precizie pentru a permite persoanelor și comunităților, dacă este necesar și cu consiliere, să își reglementeze propriul comportament¹⁵, care, din motivele date, nu se aplică în cazul prevederilor art. 21 din Proiectul de Lege. Desigur, în ambele cazuri, mai ales în ceea ce privește *alte forme de ură*, autoritățile competente au puteri discreționare largi, având în vedere în special faptul că, potrivit alin. 2 al aceluiași articol, procedura de interzicere a activității unei comunități religioase se inițiază la instanța competentă de către administrația de stat.

Proprietatea și veniturile comunităților religioase

Problemele legate de proprietatea și veniturile comunităților religioase sunt reglementate de mai multe prevederi ale Proiectului de Lege. Principala caracteristică a acestor prevederi este că nu permite comunităților religioase să desfășoare activități culturale, economice sau de altă natură și că controlul statului asupra veniturilor și cheltuielilor acestora este de natură să submineze autonomia lor. Deși art. 26, par. 1 din Proiectul de Lege prevede că o comunitate religioasă poate obține fondurile pentru desfășurarea activităților sale din veniturile provenite din propriile sale proprietăți, din donații și contribuții ale persoanelor fizice și juridice și din fondurile primite de la

privind personalitatea juridică a comunităților religioase sau de credință adoptate de Comisia de la Veneția în cea de-a 99-a sesiune plenară (Veneția, 13-14 Iunie 2014), par. 33.

¹⁵ Comisia Europeană pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) și Biroul OSCE pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/ODHIR) Orientări comune privind personalitatea juridică a comunităților religioase sau de credință adoptate de Comisia de la Veneția în cea de-a 99-a sesiune plenară (Veneția, 13-14 Iunie 2014), par. 7.

organizațiile religioase internaționale din care este membru și din alte activități legale și activități de non-profit, domeniul de aplicare al acestei prevederi este redus în mare măsură prin prevederile art. 27, par. 2 din Proiect, care prevede că proprietatea unei comunități religioase poate fi folosită numai pentru a executa ceremonii religioase și activități religioase, construirea și întreținerea de clădiri religioase și de construcții și în scopuri caritabile. Astfel, potrivit prevederilor art. 27, par. 2 din Proiectul de Lege, o comunitate religioasă nu ar putea să desfășoare activități economice fără scop lucrativ, cum ar fi, de exemplu, producția agricolă pe terenuri aflate în proprietatea acesteia și pentru hrănirea călugărilor, organizarea de pelerinaje și călătorii religioase etc. O astfel de soluție nu are nicio justificare legitimă și nu numai că afectează libertatea religioasă într-un anumit mod, deoarece împiedică activitatea lor normală, ci împinge comunitățile religioase la limita vieții sociale. În plus, în mai multe prevederi ale Proiectului de Lege se prevede că o comunitate religioasă ar trebui să păstreze înregistrări privind anumite tipuri de venit - de ex. evidența veniturilor din proprietatea sa (art. 26, par. 2 din Proiectul de Lege), sau a onorariilor, adică recompense pe care oficialii religioși le primesc pentru activități religioase și ceremonii (art. 37, par. 2). Astfel de înregistrări, în sine, nu sunt problematice și pot contribui la o mai bună analiză a finanțelor în cadrul comunității religioase în sine. Ceea ce este problematic, totuși, este faptul că obligația de a păstra astfel de evidențe este impusă prin lege, în special datorită faptului că art. 41 din Proiectul de Lege prevede că monitorizarea legalității achiziției și a cheltuielilor alocate fondurilor comunității religioase se efectuează de către autoritatea competentă, fără a se preciza cine sau la ce organ se referă. Dacă această autoritate este o autoritate de stat sau un organism administrativ public și există șanse ca intenția elaboratorilor legii să fie în această direcție, atunci aceasta este o subminare foarte gravă a autonomiei comunităților religioase, deoarece scopul cheltuielilor din fonduri este încă o problemă care se află în sfera autonomiei comunității religioase și niciun control al statului în acest sens nu este acceptabil. De asemenea, art. 41 din Proiectul Legii nu are o legătură sistemică sau logică cu art. 5 din Proiect, conform căruia o comunitate religioasă își va administra proprietatea și fondurile în mod independent pe baza propriilor reglementări autonome.